

En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder

Till näringsutskottet

Näringsutskottet beslutade den 19 april 2018 att bereda civilutskottet, konstitutionsutskottet, kulturutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, trafikutskottet och utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2017/18:179 En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder och de motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottens beredningsområde.

Utbildningsutskottet har begränsat sitt yttrande till avsnittet om kompetensförsörjning och motionerna 2017/18:4106 (M, C, L, KD) yrkande 2, 2017/18:4097 (SD) yrkande 22 och 2017/18:4116 (C) yrkandena 4 och 5.

Utbildningsutskottet föreslår att näringsutskottet ska bifalla proposition 2017/18:179 En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder i berörda delar och avstyrka samtliga motionsyrkanden.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (M, SD, C, L, KD).

Utskottets överväganden

En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder

Propositionen

I propositionen anför regeringen följande. Alla ska ha möjlighet att utbilda sig för att kunna utveckla sina kunskaper och sin kompetens. Kompetens är grunden för hållbar tillväxt, entreprenörskap, förnyelse och innovation. För att Sverige ska klara att möta behovet av arbetskraft med rätt kompetens behöver det finnas tillgång till utbildning i hela landet. Ett utbildningssystem som möjliggör kompetensförsörjning och ökar tillgängligheten till utbildning i hela landet är en viktig förutsättning för att kunna tillvarata landsbygdens potential för tillväxt, jobb och välfärd. Det ligger också i linje med Agenda 2030, som lyfter upp möjligheterna till en likvärdig utbildning av god kvalitet som främjar ett livslångt lärande för alla.

Bättre möjligheter till högre utbildning i Sveriges landsbygder

Regeringen anser att det är viktigt att tillgången till utbildning är god oavsett var i landet man bor. Det geografiska avståndet och individens ekonomiska resurser riskerar att begränsa möjligheterna att genomgå eftergymnasial utbildning. För regeringen är det centralt att det ska gå att studera vidare och byta karriär under hela livet och i hela landet.

Enligt regeringens bedömning bör tillgängligheten till universitets- och högskoleutbildning samt yrkeshögskoleutbildning öka genom förbättrad tillgång till distansutbildningar. Tack vare digitaliseringen och utvecklingen av ny teknik kan utbildning i dag erbjudas på fler sätt än tidigare, vilket förbättrar möjligheterna att erbjuda utbildning i alla delar av landet. Gränserna mellan campus- och distansutbildning håller på att suddas ut, och i dag bedrivs ett pedagogiskt utvecklingsarbete kopplat till distansutbildning vid ett flertal lärosäten. Distansutbildningen måste fortsätta att utvecklas med bibehållna krav på god kvalitet. Regeringen avser därför att ge universitet, högskolor och anordnare av yrkeshögskoleutbildning ökade möjligheter att utveckla sitt distanspedagogiska arbete och för detta syfte avsätta särskilda medel. Syftet är att förbättra kvaliteten och genomströmningen i distansutbildningen. Detta arbete ska särskilt beakta utbildningsbehovet i glesa och mycket glesa landsbygdskommuner.

Ökad tillgång till utbildning i hela landet

Behovet av arbetskraft med gymnasial och eftergymnasial yrkeskompetens är stort, vilket är en utmaning inte minst för många av Sveriges landsbygder. Enligt regeringen behövs förbättrad samverkan mellan kommuner samt mellan

kommuner och regionalt utvecklingsansvariga aktörer för att kunna möta behovet av utbildningar.

Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om vilka utbildningar som får ingå i yrkeshögskolan och betalar ut statsbidrag till utbildningsanordnarna. För att få ingå i yrkeshögskolan ska en utbildning svara mot det regionala och nationella behovet av kvalificerad arbetskraft. I dag är det brist på yrkesutbildad arbetskraft, och därför behöver människor få möjlighet att omskola sig till ett nytt yrke. Vidare måste de grupper som saknar gymnasieutbildning eller som behöver komplettera en gymnasial yrkesutbildning ha möjlighet att göra detta. För att skapa möjligheter för fler utan arbete att komma in på arbetsmarknaden har regeringen i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16) angett att Kunskapslyftet byggs ut till totalt 93 000 platser fram till 2021. Dessa platser ska finnas på yrkeshögskolan, den yrkesinriktade vuxenutbildningen, folkhögskolan och högskoleutbildningar som ingenjörsutbildningen och läkarutbildningen samt utbildning inom samhällsbyggnad och försvar. Dessutom infördes en rätt till behörighetsgivande kurser inom komvux under 2017.

I dag finns inte tillgång till lärcentrum i alla delar av landet. Lärcentrum erbjuder en fysisk plats för studerande där olika former av stöd och hjälp i studierna finns att tillgå och även möjlighet till distansstudier. Dessa lärcentrum bör vara tillgängliga för studerande på olika utbildningsnivåer och för olika utbildningsanordnare från komvux till yrkeshögskolan samt universitet och högskolor. Kommunerna ska vid etablering av lärcentrum samråda med den regionalt utvecklingsansvariga aktören i respektive län. Regeringen bedömer att utvecklingen av och tillgången till kommunala lärcentrum bör stödjas. Regeringen har genom förordningen (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum beslutat att vid fördelningen av medel för denna satsning ska hänsyn tas till om ansökan avser lärcentrum i de kommuner där det inte finns ett sådant.

Tillväxtverket har på uppdrag av regeringen lämnat förslag på riktlinjer för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Regeringen har gett i uppdrag åt regionalt utvecklingsansvariga aktörer att genomföra insatser inom kompetensförsörjningsområdet. Det innebär dels att samordna kompetensförsörjningsarbetet regionalt, dels att ta fram analyser av och prognoser över kompetensbehov på arbetsmarknaden. Det innebär vidare att stödja och främja insatser inom tre utpekade fokusområden: att bidra till att etablera effektiva strukturer för validering på regional nivå, att medverka i planeringen av utbud och inriktning för regionalt yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning samt att bidra till etableringen av lärcentrum. En fungerande samverkan och dialog i strategiska frågor inom kompetensförsörjningsområdet mellan lokal, regional och nationell nivå, liksom mellan berörda politikområden, kommer därför att vara avgörande för att lösa utmaningarna på kompetensförsörjningsområdet.

Fjärrundervisning

Skolor i glesbygdsmråden kan ha svårt att tillgodose behovet av behöriga lärare eller att organisera undervisningen på grund av sviktande elevunderlag. För att minska restiden för elever som har långa avstånd till skolan eller som reser från skärgården och är beroende av färjetrafiken bedömer regeringen att fjärrundervisning med hjälp av informations- och kommunikationsteknik kan vara ett viktigt komplement när undervisning bedrivs i glesa miljöer. För att underlätta för kommuner med behov av fjärrundervisning avser regeringen vidare att införa en möjlighet att söka ekonomiskt stöd för att etablera fjärrundervisning.

I november 2015 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att föreslå hur skolhuvudmän ska ges ökade möjligheter att dels ingå avtal med andra skolhuvudmän om att utföra undervisning, dels i vissa fall använda undervisningsformer som medger ett mer flexibelt sätt att erbjuda utbildning (dir. 2015:112). I betänkandet *Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning* (SOU 2017:44) lämnar utredningen förslag om att stärka skolhuvudmännens möjlighet att erbjuda elever i hela landet den undervisning de har behov av för att alla elever ska få en likvärdig tillgång till utbildning. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Motionerna

I kommittémotion 2017/18:4106 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 anförs att fjärrundervisningen bör underlättas. Motionärerna framför att satsningen på fjärrundervisning inte bara ska komma kommunala huvudmän till del, utan även enskilda huvudmän. Vidare anser motionärerna att möjligheten till fjärrundervisning bör utvidgas till fler relevanta ämnen samt att även fjärrundervisning på entreprenad bör utvidgas på motsvarande sätt.

I kommittémotion 2017/18:4097 av Josef Fransson m.fl. (SD) yrkande 22 föreslår motionärerna att det ska inrättas en statlig fond för att säkerställa landsbygdsskolornas fortlevnad och motverka avflyttningen av barnfamiljer från landsbygden. Motionärerna anför att många landsbygdsskolor har sviktande ekonomi och elevunderlag, och att kortare perioder av lågt elevunderlag kan tvinga en skola att stänga.

I kommittémotion 2017/18:4116 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 4 föreslår motionärerna åtgärder för att underlätta kompetensförsörjningen på landsbygden. Motionärerna ser avskrivning av studieskulder för personer som flyttar till en landsbygdskommun som en viktig åtgärd för att underlätta kompetensförsörjningen. För att möta lärarbristen på landsbygden föreslår motionärerna även att det ska införas nya möjligheter till dispens från kravet på lärarlegitimation.

I yrkande 5 föreslår motionärerna en satsning på att stärka yrkeshögskolan med en ytterligare utökning av antalet platser. Vidare anförs att onödiga regleringar bör avskaffas och att det ska vara enklare att läsa skraddarsydda

preparandutbildningar och baskurser på yrkeshögskolan. Därutöver föreslås att tillstånd ska lämnas för tre i stället för två utbildningsomgångar, så att yrkeshögskolan kan verka mer långsiktigt.

Bakgrund och gällande rätt

Fjärrundervisning och entreprenad

Med fjärrundervisning avses interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där lärare och elever är åtskilda i rum men inte i tid (1 kap. 3 § skollagen [2010:800]). Närmare regler om fjärrundervisning finns i 5 a kap. skolförordningen (2011:185) och 4 a kap. gymnasieförordningen (2010:2039). Fjärrundervisning får anordnas för elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i modersmål, studiehandledning på modersmålet, moderna språk, samiska i sameskolan, integrerad samisk undervisning i grundskolan och i teckenspråk. En huvudman kan bedriva fjärrundervisning inom den egna organisationen endast om det saknas en legitimerad och behörig lärare, saknas annan lämplig person när det gäller studiehandledning på modersmålet och integrerad samisk undervisning eller om elevunderlaget är otillräckligt.

Regeringen har beslutat om en försöksverksamhet med fjärrundervisning under perioden augusti 2015–juni 2018 som gör det möjligt för deltagande huvudmän inom den egna organisationen att bedriva fjärrundervisning utan begränsning av ämnen (förordningen [2015:481] om försöksverksamhet med fjärrundervisning). Syftet med försöksverksamheten är att få ett underlag som ger goda förutsättningar att utvärdera fjärrundervisning i fler ämnen än de som föreskrivs i 5 a kap. 2 § första stycket skolförordningen och 4 a kap. 2 § första stycket gymnasieförordningen. Skolverket har utvärderat den fjärrundervisning som pågick fram t.o.m. vårterminen 2017 (Fjärrundervisning – Andra redovisningen av regeringsuppdrag enligt regleringsbrev 2015, dnr. 2015:1246). Skolverket konstaterar att försöksverksamheten med fjärrundervisning haft liten omfattning och att försöksverksamheten bl.a. till följd av den ringa omfattningen inte uppfyller sitt syfte att ge underlag som ger goda förutsättningar att utvärdera fjärrundervisning i fler ämnen än moderna språk, modersmål, samiska i sameskolan och teckenspråk.

Med entreprenad avses att en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman med bibehållet huvudmannaskap sluter avtal med någon annan än kommunen, landstinget eller den enskilda huvudmannen om att utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (23 kap. 1 § skollagen). Definitionen innebär att huvudmannskapet behålls och att det således fortfarande är huvudmannen som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med gällande bestämmelser.

Entreprenaddefinitionen är neutral i fråga om utförare. Vem som får vara utförare varierar enligt de övriga bestämmelserna om entreprenad i skollagen. För grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan gäller som huvudregel att uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen

får överlämnas på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person (23 kap. 3 § skollagen). Exempel på sådan verksamhet är skolskjuts, skolmältider och elevhälsa (prop. 2009/10:165 s. 510).

Uppgifter som avser undervisning är som huvudregel inte tillåtna att överlämnas på entreprenad. Undantag har dock gjorts för några specifikt angivna ämnen och verksamheter för vilka entreprenad är tillåten genom lagändringar som trädde i kraft den 1 augusti 2016 (prop. 2015/16:173, bet. 2015/16:UbU18, rskr. 2015/16:315). Det innebär att uppgifter inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som avser modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet får överlämnas på entreprenad till en annan huvudman. När det gäller enskilda huvudmän får dessa även överlämna uppgifter som avser modersmålsundervisning på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person (23 kap. 3 a § andra stycket skollagen). Vidare är det tillåtet att inom gymnasieskolan överlämna uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person (23 kap. 3 b § skollagen).

Inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får även uppgifter som avser fjärrundervisning överlämnas till staten på entreprenad (23 kap. 4 § skollagen). Sådana avtal får dock endast slutas för undervisning i teckenspråk, samiska eller integrerad samisk undervisning i grundskolan (5 a kap. 5 § skolförordningen, 4 a kap. 5 § gymnasieförordningen). Även uppgifter som avser fjärrundervisning i modersmål eller studiehandledning på modersmålet får sedan den 1 augusti 2016 överlämnas på entreprenad till en annan huvudman (se 23 kap. 1–4 §§ skollagen, prop. 2015/16:173, bet. 2015/16:UbU18, rskr. 2015/16:315).

Avskrivning av studieskulder

Enligt gällande rätt finns det inga möjligheter att få sina studieskulder avskrivna för personer som tar arbete i bristyrken på landsbygden eller i någon särskild del av landet.

Motioner om avskrivning av studieskulder behandlades senast i utbildningsutskottets betänkande Studiestöd (bet. 2017/18:UbU11). I ställningstagandet framhöll utskottet bl.a. att gällande regelverk är väl avvägt och att studiestödssystemet inte bör användas som ett regionalpolitiskt instrument, t.ex. genom avskrivning av studieskulder för akademiker som bosätter sig i glesbygden, eftersom detta bl.a. kan leda till att systemet uppfattas som orättvist av låntagarna.

Åtgärder för att motverka lärarbristen

Många insatser har gjorts för att stärka läraryrkenas attraktivitet för att locka fler studenter till utbildningarna och för att få fler yrkesverksamma att stanna i yrket. Här kan exempelvis nämnas att regeringen bl.a. har initierat Lärarlönelyftet och vidareutvecklat karriärtjänstsystemet för att göra läraryrket

attraktivt. Skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för särskilt yrkesskickliga lärare har sedan 2013 möjlighet att ansöka om statsbidrag från Skolverket. Syftet med karriärstegsreformen är att möjliggöra för skickliga lärare att göra karriär utan att behöva lämna undervisningen och därigenom bidra till yrkets attraktivitet. Sedan 2014 kan skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare i förskoleklasser och grundskolor i utanförskapsområden också ansöka om extra statsbidrag, så att fler förstelärare kan anställas i dessa skolor. Skolhuvudmän som gör insatser enligt särskilda överenskommelser inom ramen för bl.a. Skolverkets uppdrag om samverkan för bästa skola (U2015/03357/S) kan också sedan 2016 få ytterligare statsbidrag för att inrätta karriärsteg i form av förstelärare och lektorer.

Regeringens arbete fortsätter också inom ramen för den nationella samlingen för läraryrket (se prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 avsnitt 9.1 och prop. 2014/15:100 s. 53) som har ett tydligt fokus på att stärka läraryrkets attraktivitet, bl.a. genom statliga insatser för en höjning av lärares löner, kvalitetssatsningar på lärarutbildningarna, kompetensutveckling för lärare, investeringar i mer personal i grundskolan och andra åtgärder som ger läraren bättre förutsättningar att ge varje elev en undervisning av god kvalitet. Regeringen har även gjort insatser för att öka antalet förskollärare och lärare, bl.a. genom en utbyggnad av antalet utbildningsplatser, ett särskilt informationsuppdrag om utbildningar till förskollärare och lärare till Skolverket och Universitets- och högskolerådet samt insatserna vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen (VAL) och särskild kompletterande pedagogisk utbildning (KPU).

I juni 2017 överlämnade Utredningen om en bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner sitt delbetänkande Utbildning, undervisning och ledning – reformvård till stöd för en bättre skola (SOU 2017:51). I betänkandet har utredningen bl.a. identifierat ett antal problem som följer av hur reglerna i behörighetsförordningen är utformade. Utredningen har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet. Vissa förslag från utredningen som berör legitimation och behörighet behandlas i proposition 2017/18:194 Fler nyanlända ska uppnå behörighet till gymnasieskolan och kvaliteten i förskola och fritidshem ska stärkas samt i proposition 2017/18:182 Samling för skolan, där regeringen bl.a. föreslår förlängda övergångsbestämmelser om undantag från krav på legitimation och behörighet i vissa skolformer.

Yrkehögskolan

Utbildningarna inom yrkehögskolan ska svara mot arbetsmarknadens behov och präglas av såväl arbetslivsanknytning som teoretisk förankring. Bestämmelser om förutsättningarna för att en utbildning ska få ingå i yrkehögskolan finns i förordningen (2009:130) om yrkehögskolan. Bland annat krävs att utbildningen svarar mot behov av kvalificerad arbetskraft i arbetslivet som inte tillgodoses genom en utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller en utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792)

om tillstånd att utfärda vissa examina. Det framgår också att Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan. Beslutet ska avse en viss tid (1 kap. 3 och 4 §§ förordning (2009:130) om yrkeshögskolan). Riksdagen har beslutat om ändringar i lagen om yrkeshögskolan som innebär att en utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan ska ha den kompetens och de förutsättningar som krävs för att anordna en utbildning inom det yrkesområde som utbildningen avser (se 12 § lagen om yrkeshögskolan, prop. 2015/16:198, bet. 2016/17:UbU5, rskr. 2016/17:64). Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2017.

Den 26 januari 2017 utfärdade regeringen förordningen (2017:13) om behörighetsgivande förutbildning inom yrkeshögskolan. Bakgrunden till förordningen framgår av proposition 2015/16:198 En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap, där regeringen föreslog att en utbildning inom yrkeshögskolan ska få bedrivas som behörighetsgivande förutbildning på gymnasienivå. Regeringen bedömde att förutbildningen bör få erbjudas i anslutning till en ordinarie yrkeshögskoleutbildning, om det finns brist på behöriga sökande till den ordinarie utbildningen och det behövs arbetskraft med sådan kompetens som den ordinarie utbildningen syftar till att ge. Vidare bedömde regeringen i propositionen att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Regeringen konstaterade samtidigt att även om det finns många fördelar med flera utbildningsomgångar kan det vara riskabelt med långa beslutsperioder, eftersom en stor del av det anslag som Myndigheten för yrkeshögskolan disponerar för utbildningskostnader därmed binds upp under lång tid. Nya utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden kan få svårt att komma in i yrkeshögskolan därför att medel är bundna under långa perioder. Det kan hindra den flexibilitet som också ska känneteckna utbudet av utbildningar inom yrkeshögskolan. Regeringen ansåg därför att utbildningarna inom yrkeshögskolan bör få ges i olika antal omgångar. På så sätt kan yrkeshögskolan förena flexibilitet med kontinuitet och långsiktighet (prop. 2015/16:198, bet. 2016/17:UbU5, rskr. 2016/17:64).

Myndigheten för yrkeshögskolan kan sedan 2017 besluta att en yrkeshögskoleutbildning får stöd för fler utbildningsomgångar än tidigare. År 2017 beviljade Myndigheten för yrkeshögskolan utbildningar med en till fem utbildningsomgångar. Myndighetens inriktning är att antalet utbildningsomgångar i snitt ska vara tre, men enligt uppgift från Utbildningsdepartementet har man ännu inte nått ända fram i detta avseende.

I samband med budgetpropositionen för 2017 föreslog regeringen att anslaget 1:14 Statligt stöd för yrkeshögskoleutbildningar ska få bemyndiganderamar som sträcker sig över fler år (prop. 2016/17:1 utg.omr. 16). Förslaget, som beslutades av riksdagen, medförde att bemyndiganderamen ändrades från fyra år till sex år (perioden 2018–2024), vilket innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan kan fatta beslut om fler utbildningsomgångar med statligt stöd än tidigare.

Motioner om yrkeshögskolan behandlades senast i utbildningsutskottets betänkande 2017/18:UbU15 Vuxenutbildning. I ställningstagandet framhöll utskottet bl.a. att det inte såg något behov av att ändra regelverket för behörighetsgivande förutbildning. När det gäller frågan om fler utbildningsomgångar på yrkeshögskolan hänvisade utskottet till att regeringen i samband med budgetpropositionen för 2017 hade ändrat bemyndiganderamen från fyra år till sex år (perioden 2018–2024). Vidare har utskottet dels ställt sig bakom regeringens förslag om en fortsatt utbyggnad av yrkeshögskolan (se prop. 2017/18:1 utg.omr. 16, bet. 2017/18:UbU1, rskr. 2017/18:125), dels ställt sig positivt till de ändringar i regelverket för en stärkt yrkeshögskola som genomförts under de senaste åren (se t.ex. prop. 2015/16:198, bet. 2016/17:UbU5, rskr. 2016/17:64).

Utskottets ställningstagande

Det är viktigt att tillgången till utbildning är god oavsett var i landet man bor. Utbildningsutskottet instämmer i regeringens ståndpunkt att ett utbildningssystem som möjliggör kompetensförsörjning och ökar tillgängligheten till utbildning i hela landet är en viktig förutsättning för att kunna tillvarata landsbygdens potential för tillväxt, jobb och välfärd. Utskottet ser också positivt på de förslag och bedömningar i fråga om kompetensförsörjningen på landsbygden som regeringen redovisar i propositionen.

När det gäller yrkandet om fjärrundervisning vill utskottet påminna om de lagändringar som trädde i kraft den 1 augusti 2016 som medger att uppgifter inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som avser modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet får överlämnas på entreprenad till en annan huvudman. Vidare får även uppgifter som avser fjärrundervisning i modersmål eller studiehandledning på modersmål överlämnas på entreprenad till en annan huvudman. När det gäller frågan om att tillåta fjärrundervisning i fler ämnen och att utvidga skollagens entreprenadbestämmelser anser utskottet att detta är frågor som kräver noggranna överväganden. Utskottet vill även påminna om att Skolverket har utvärderat den försöksverksamhet med fjärrundervisning som pågick fram t.o.m. vårterminen 2017, i vilken Skolverket konstaterar att försöksverksamheten haft liten omfattning och därmed inte uppfyller sitt syfte att få underlag som ger goda förutsättningar att utvärdera fjärrundervisning i fler ämnen än moderna språk, modersmål, samiska i sameskolan och teckenspråk. Mot denna bakgrund anser utskottet att det nuvarande regelverket är väl avvägt.

När det gäller frågan om avskrivning av studieskulder vill utskottet anföra följande. Enligt gällande rätt finns det inga möjligheter att få sina studieskulder avskrivna för personer som tar arbete i bristyrken på landsbygden eller i någon särskild del av landet. Motioner om avskrivning av studieskulder behandlades senast i utbildningsutskottets betänkande 2017/18:UbU11 Studiestöd. I betänkandet framhöll utskottet bl.a. att studiestödssystemet inte bör användas

som ett regionalpolitiskt instrument, t.ex. genom avskrivning av studieskulder för akademiker som bosätter sig i glesbygden, eftersom detta bl.a. kan leda till att systemet uppfattas som orättvist av låntagarna. Utskottet står fast vid denna bedömning. Utskottet ser heller inga skäl att införa ett särskilt stöd för skolor på landsbygden.

När det gäller yrkandet om satsningar på yrkeshögskolan vill utskottet inledningsvis påminna om regeringens satsning på att bygga ut antalet studieplatser på yrkeshögskolan. Vidare har utskottet ställt sig positivt till de ändringar i regelverket för en stärkt yrkeshögskola som genomförts under de senaste åren. I proposition 2015/16:198 En stärkt yrkeshögskola bedömde regeringen att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Regeringen framförde dock att det kan vara riskabelt med långa beslutsperioder, eftersom en stor del av det anslag som Myndigheten för yrkeshögskolan disponerar för utbildningskostnader därmed binds upp under lång tid och att nya utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden därmed kan få svårt att komma in i yrkeshögskolan. Regeringen ansåg därför att utbildningarna inom yrkeshögskolan bör få ges i olika antal omgångar. På så sätt kan yrkeshögskolan förena flexibilitet med kontinuitet och långsiktighet (prop. 2015/16:198 s. 22). Sedan 2017 har Myndigheten för yrkeshögskolan beviljat utbildningar med en till fem utbildningsomgångar. Myndighetens inriktning är att antalet utbildningsomgångar i snitt ska vara tre, men enligt uppgift från Utbildningsdepartementet har man ännu inte nått ända fram i detta avseende.

Utskottet vill avslutningsvis framhålla de insatser som har gjorts för att motverka lärarbristen. Här kan exempelvis nämnas Lärarlönelyftet och karriärstegsreformen. Vidare har den nationella samlingen för läraryrket som regeringen tagit initiativ till ett tydligt fokus på att stärka läraryrkets attraktivitet, bl.a. genom kvalitetsatsningar på lärarutbildningarna, kompetensutveckling för lärare, investeringar i mer personal i grundskolan och andra åtgärder som ger lärare bättre förutsättningar att ge varje elev en undervisning av god kvalitet. Regeringen har även gjort en rad insatser för att öka antalet förskollärare och lärare, bl.a. genom att bygga ut antalet utbildningsplatser inom förskolläraryrket och lärarutbildningarna samt insatserna vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen (VAL) och särskild kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Mot denna bakgrund ser utskottet inga skäl att ändra legitimationsreglerna så att det införs dispens för att undervisa i skolor på landsbygden. Utskottet vill även invänta dels den beredning som pågår av delbetänkandet från Utredningen om en bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner (SOU 2017:51) i vilken utredningen har lagt fram ett antal förslag om ändringar av reglerna för legitimation och behörighet, dels beredningen av proposition 2017/18:182 Samling för skolan, där regeringen bl.a. föreslår förlängda övergångsbestämmelser om undantag från krav på legitimation och behörighet i vissa skolformer.

Mot denna bakgrund anser utbildningsutskottet att näringsutskottet ska tillstyrka regeringens proposition i berörda delar och avstyrka motionerna

2017/18:4097 (SD) yrkande 22, 2017/18:4106 (M, C, L, KD) yrkande 2 och 2017/18:4116 (C) yrkandena 4 och 5.

Stockholm den 3 maj 2018

På utbildningsutskottets vägnar

Matilda Ernkrans

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Matilda Ernkrans (S), Christer Nylander (L), Erik Bengtzboe (M), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Elisabet Knutsson (MP), Maria Stockhaus (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvist (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S), Hanif Bali (M) och Christina Östberg (SD).

Avvikande meningar

1. Fjärrundervisning (M, C, L, KD)

Christer Nylander (L), Erik Bengtzboe (M), Michael Svensson (M), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Maria Stockhaus (M), Annika Eclund (KD) och Hanif Bali (M) anför:

En svaghet i regeringens proposition är satsningen på fjärrundervisning. Alliansen vill se en modern och framtidsinriktad skola. Vi har inte råd att stjälpbra och nödvändig verksamhet som redan finns på plats. För Alliansen är det viktigt att fjärrundervisningen inte bara kommer kommuner till del, utan även enskilda huvudmän. Vi anser därför att möjligheterna till fjärrundervisning bör utvidgas till fler relevanta ämnen. Vi ser även positivt på den försöksverksamhet med fjärrundervisning som pågår just nu. Som en logisk följd av detta anser vi även att fjärrundervisning på entreprenad bör utvidgas till fler relevanta ämnen som lämpar sig för fjärrundervisning, och då främst teoretiska ämnen som bedrivs genom undervisning i ett klassrum.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att näringsutskottet bör tillstyrka motion 2017/18:4106 yrkande 2.

2. Landsbygdsskolor (SD)

Robert Stenkvist (SD) och Christina Östberg (SD) anför:

Vi i Sverigedemokraterna ser med oro på att många landsbygdsskolor har sviktande ekonomi och elevunderlag. Familjer tvingas ofta välja mellan att flytta och att skicka sina barn flera mil till närmsta skola. Tyvärr kan en tillfällig svacka i elevunderlaget tvinga en skola att stänga. Det leder till avflyttning av barnfamiljer, varefter sannolikheten att skolan kan öppna igen är låg. Vi vill därför införa ett särskilt stöd till landsbygdsskolor. Skolor med tillfälligt lågt elevunderlag ska under maximalt tre år kunna ansöka om medel för att klara sådana perioder.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att näringsutskottet bör tillstyrka motion 2017/18:4097 yrkande 22.

3. Kompetensförsörjning (C)

Ulrika Carlsson i Skövde (C) anför:

Landsbygdskommittén föreslog i sitt näringslivspaket en avskrivning av studieskulder för de som flyttar till särskilt utsatta kommuner. Detta förslag omfattas inte av regeringens proposition. Centerpartiet ser avskrivning av studieskulder som en viktig åtgärd för att underlätta kompetensförsörjningen på landsbygden och i glesbygd. I syfte att göra det enklare att rekrytera utbildade människor till viktiga yrken i alla landets kommuner föreslås i vår motion att den som flyttar till en landsbygdskommun för att arbeta efter avslutad utbildning ska få sina studieskulder avskrivna med 10 procent årligen. Det skulle både underlätta för den som vill flytta tillbaka hem efter avslutad examen och ge bättre förutsättningar för kompetensförsörjning på landsbygden. I motionen breddas dock utredningens förslag till att gälla hela stödområde A exklusive Östersunds församling och Frösön.

En annan angelägen åtgärd för att möta lärarbristen på landsbygden är att införa nya möjligheter till dispens från kravet på lärarlegitimation. Detta skulle göra att pensionerade lärare och andra personer som har kompetens men som saknar lärarlegitimation kan arbeta i skolan.

Yrkeshögskolan är en av de utbildningsformer i Sverige som fungerat bäst för att ge personer möjlighet till nya specialiserade yrkeskarriärer. Genom sin nära koppling till näringslivet har yrkeshögskolan goda möjligheter att anpassa sig efter den regionala arbetsmarknaden och det lokala näringslivets behov. Yrkeshögskolan finns i dag över hela landet, men tyvärr finns det en tendens till centralisering runt de stora städerna. En satsning på yrkeshögskolan med en ytterligare utökning av antalet platser skulle göra det möjligt för ännu fler att få tillgång till yrkesutbildning i sitt närområde. Vidare vill Centerpartiet avskaffa onödiga regleringar och göra det enklare att läsa skraddarsydda preparandutbildningar och baskurser på yrkeshögskolan. På det sättet kan fler bli behöriga till yrkeshögskolans utbildningar. Dessutom vill vi tillåta kortare påbyggnadsutbildningar för personer som redan har en högskoleexamen. Dessutom föreslår vi att yrkeshögskolan ska få längre tillstånd för att kunna verka mer långsiktigt. Huvudregeln bör vara att tillstånd lämnas för tre utbildningsomgångar i stället för två.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att näringsutskottet bör tillstyrka motion 2017/18:4116 yrkandena 4 och 5.

Särskilt yttrande

Kompetensförsörjning (V)

Daniel Riazat (V) anför:

Jag ställer mig bakom utskottets ställningstagande när det gäller kompetensförsörjningen på landsbygden och om avskrivning av studieskulder för personer som tar arbete i bristyrken på landsbygden.

Jag har tidigare, senast i betänkande 2017/18:UbU11 Studiestöd, framfört att man bör se över möjligheten att skriva av delar av studielånet för personer som påbörjar arbete inom bristyrken i landsbygdskommuner där det råder rekryteringsproblem.

Jag har nu valt att avstyrka den motion om att införa avskrivning av studieskulder som behandlas i utbildningsutskottets yttrande. Vänsterpartiets förslag hade emellertid en annan inriktning.